

Tajne službe prvi kamen spoticanja između Mešića, Račanove vlade i Sabora?

Dok Stjepan Mešić tvrdi da se s Ivicom Račanom nagodio o tome da će imenovati šefove tajnih službi, liberalka na čelu Odbora za nacionalnu sigurnost izjavljuje: Tajne službe konačno moraju doći pod kontrolu Sabora / Stručnjak za vojna pitanja Ozren Žunec: Mislim da bi bilo bolje da upravljanje obavještajnim službama preuzme Vlada zato što je Vlada jedno vijeće. Koncentracija takvih ovlasti u rukama jednog čovjeka otvara pomalo i sumnju u moguće zloporabe

MARIJA PULIĆ

MIROSLAVA ROŽANKOVIĆ

ZAGREB, 11. veljače - »Nije dobro da predsjednik države sam imenuje šefove tajnih službi, jer imamo vrlo loša iskustva iz razdoblja kada je o tome odlučivao samo Predsjednik«, odlučno je odgovorila šefica saborskog Odbora za nacionalnu sigurnost Đurđa Adlešić na pitanje o tome treba li šef države i dalje biti jedini nadležan za kontrolu i imenovanje u tajnim službama. Adlešić, naime, ističe da tajne službe moraju konačno doći pod kontrolu parlamenta i nada se da će »sustav doista biti parlamentarni, kao što je novi Predsjednik pod kraj kampanje obećavao, što podrazumijeva nadzor tajnih službi u parlamentu, odnosno Odboru za nacionalnu sigurnost, kojemu moraju podnositi izvješća, a i o imenovanjima se mora odlučivati zajednički«. Osim toga, Adlešić ističe da treba mijenjati čitav set zakona koji se tiču obavještajnog sustava i priči izradi strategije nacionalne sigurnosti, koje nema, zbog čega imamo brojna parcijalna rješenja.

Parlamentarni nadzor i kontrola tajnih službi čitav je oporbeni staž sadašnje vladajuće koalicije bila je

dna od najvrućih tema u Saboru i čest razlog sukoba, a nekoliko put i bojkotiranja rada Sabora.

Samo je posljednji bojkot rada saborskih tijela prošle godine, prisjetimo se, a zbog afere prisluškivanja i nepravilnosti u radu tajnih službi, potrajao nekoliko mjeseci. Nakon izborne pobjede i preuzimanja vlasti koalicije šest stranaka, promijeniti će se odnos prema tajnim službama. No, još nije razvidno kako će se točno regulirati to osjetljivo područje.

Đurđa Adlešić ističe nužnost parlamentarnog nadzora tajnih službi, a iz redova HSLS-a i SDP-a se mogu čuti stajališta o tome da bi imenovanje šefova tajnih službi trebala biti prebačena iz Predsjedničkog ureda u Odbor za nacionalnu sigurnost, a iz stožera predsjednika Mešića se čuje da će on, u dogovoru s premijerom Ivicom Račanom sigurno zadržati ovlasti imenovanja. Uz šefove tajnih službi, Mešić bi, kaže njegov šef stožera, trebao imenovati i načelnika Glavnog stožera HV-a, čemu se odmah usprotivio ministar obrane Jozo Radoš, po kojem bi ta ovlast trebala pripasti Vladi.

Što misli o predsjedničkoj ovlasti koja šefu države ostavlja u nadlež-

nosti imenovanje šefova tajnih službi, pitali smo Ozrena Žuneca, stručnjaka za vojna pitanja, kojemu je između dvaju izbornih krugova Dražen Budiša ponudio mjesto savjetnika za vojna pitanja. On podsjeća da je predsjednik države do sada bio središnje mjesto izvršne vlasti, a da će to od sada biti Vlada koja je odgovorna Saboru. Zato zaključuje da će upravljanje obavještajno-sigurnosnim službama zapravo ići iz Vlade, ali i od predsjednika države. Ističe da će o svemu odluke donositi parlament koji treba usvojiti ustavne promjene, a time i ovlasti Predsjednika.

»Mislim da bi bilo bolje da upravljanje obavještajnim službama preuzme Vlada zato što je Vlada jedno vijeće. Koncentracija takvih ovlasti u rukama jednog čovjeka otvara pomalo i sumnju u moguće zloporabe. Te službe mogu biti vrlo štetne za politički život zemlje i zato ih je potrebno kontrolirati, pa je bolje da je za to nadležna Vlada koja okuplja više institucija te je veća mogućnost kontrole, a manja zloporaba.«

Žunec drži da Vlada, kao funkcionalnije tijelo, sastavljeno od više resora, može bolje od Predsjednika usmjeravati rad obavještajnih službi te dodaje: »Ne znam kako bi se Vlada i Predsjednik sada uopće mogli naći u nekom sukobu s obzirom na to da će o nadležnostima predsjednika države odlučivati netko treći, a to je Sabor, koji će kao arbitar onemogućiti sukobe.«

No, u prijelaznom razdoblju, dok Sabor ne izglasa ustavne promjene, a time i smanjenje predsjedničkih ovlasti, Žunec ne predviđa mo-

Tko će imenovati šefove obavještajnih službi - predsjednik Stjepan Mešić ili premijer Ivica Račan

Foto: Vjesnik/Jurica Galoić

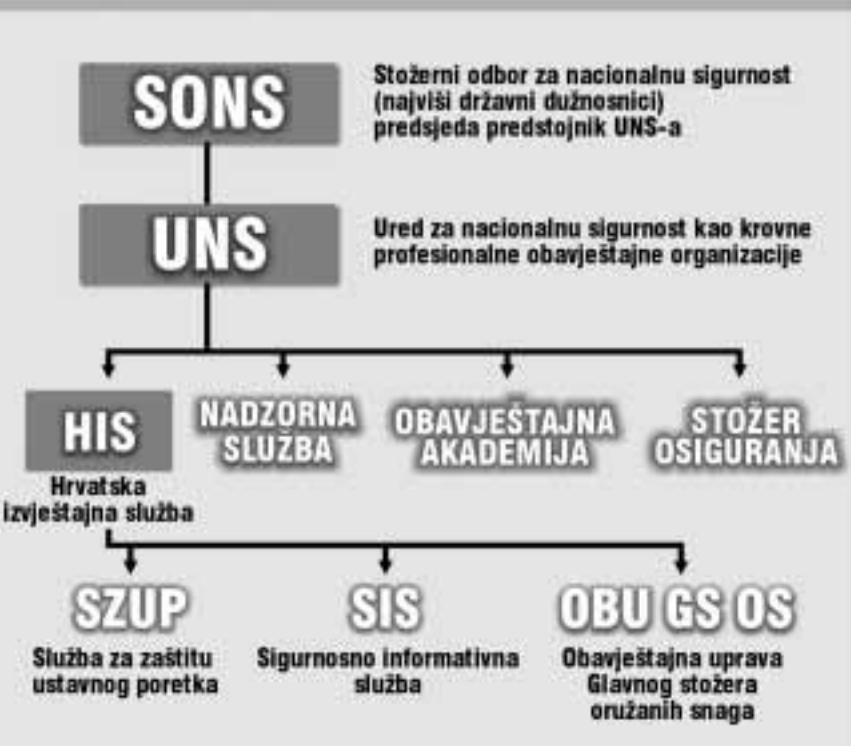
Hrvatska po broju obavještajnih službi umalo nadmašila Titovu Jugoslaviju!

Kad proradi Ured predsjednika Republike, trebaju se respektirati i sve nejasnoće glede hrvatske sigurnosno-obavještajne zajednice. Po sadašnjem Ustavu, Stipe Mešić ima velike ovlasti na području obrane i nacionalne sigurnosti što je uključeno i funkcioniranje sigurnosno-informativnih službi. U prošlih 10 godina, ako se pažljivo broji, osnovano ih je devet (na vrhuncu moći Josipa Broza Tita, u SFRJ ih je bilo 11). Čak i da nije bilo zloporabe hrvatskog obavještajno-sigurnosnog sustava, čitav mehanizam građen od 1990. do 1999. godine previše je složen i kompliciran, a u osnovi potpuno podređen jednom čovjeku. U parlamen-

tarnim demokracijama, vlada i resor, a ne ministarstvo postavljaju i razrješuju šefove tajnih službi i ključne sigurnosne direktore. U polupredsjedničkim ili čistim predsjedničkim sustavima to čini predsjednik države, ali vodi računa o kadrovskoj balansiranosti i načelu da nijedna stranka nema pretežni utjecaj na obavještajnu zajednicu. Prema tome, sve dok se u Hrvatskoj ne promijeni Ustav i drukčije definiraju ovlasti predsjednika Republike, Stipe Mešić ima pravo imenovati šefove sigurnosnih službi. To pravo, Mešić može konzimirati u dogovoru s Račanom i njegovim ministrima ili djelovati samostalno, doslovce tumačeći

Ustav. Ipak, trebalo bi inicirati takva rješenja koja će ubrzati reformu čitave obavještajno-sigurnosne zajednice bez suvišnog dualizma i prestižne konkurencije na relaciji Predsjednik - Vlada. Taj problem treba žurno rješavati, jer je riječ i o specifičnoj struci, ali i o državnoj sigurnosti. Istodobno, u nas više nema potrebe za tako velikim brojem službi, ureda, agencija i paraslužbi. Dovoljne su po jedna civilna obavještajna i protuobavještajna služba te jedna vojna, koja se dijeli na obavještajne i protuobavještajne uprave, odnosno odjele vezane isključivo uz vojnu problematiku, bez mogućnosti izlaska izvan zidova vojarni. (F. V.)

STRUKTURA OBAVJEŠTAJNE ZAJEDNICE U HRVATSKOJ

Tko je odgovoran za propast operacije »Vihor« i tragediju 102. zagrebačke brigade na Kupu

Umirovljeni brigadir HV-a Vlado Hodalj pokušao je skinuti veo tajne s jedne od najvećih enigmi iz Domovinskoga rata: zašto je 12. prosinca 1991. poslano u smrt više od 60 (neki govore da je bilo tek nekolicina mrtvih) i ranjeno više od 200 hrvatskih vojnika (druga »službena« verzija umanjuje broj ranjenih na »samo« dvadesetak)? / General zbora Martin Špegelj: Masa zahvaćena panikom strada / General zbora Anton Tus: Sudbina 102. brigade, na žalost, jedna je normalna situacija iz rata toga doba

VEDRANA BOBINAC

ŽELJKO GARMAZ

ZAGREB, 11. veljače - Hoće li znanstveni rad Vlade Hodalja, umirovljenog brigadira Hrvatske vojske (HV), koji je 1991. godine bio zapovjednik 120. brigade Zbora narodne garde, objavljen u zadnjem broju Polemosa, časopisa za interdisciplinarna istraživanja rata i mira, napokon osvijetliti tragičan događaj iz Domovinskog rata, sredinom prosinca 1991. godine, kada je u neuspjeloj operaciji »Vihor« tragično stradala 102. zagrebačka brigada u napadu iz pokreta s forsiranjem rijeke Kupe? Dosad se o tome događaju ispredale različite priče. Sve špekulacije su manje-više bile konstruirane na razini osobnih razračunavanja, dok se u javnosti uistinu nikad otvoreno, u izravnom sučeljanju sudionika tog događaja, nije izrekla istina. Tko je i zašto odgovoran za smrt više od 60 (neki govore da je bilo tek nekolicina mrtvih) i ranjavanje više od 200 hrvatskih vojnika (druga »službena« verzija umanjuje broj ranjenih na »samo« dvadesetak)?

Motiviran riječima američkoga generala Omara Bradleya, koji je svoje memoare »Uspomene jednog vojnika« posvetio »vojnici koji su se često pitali zašto idu tamo gdje su išli«, Hodalj se potudio pribaviti mnoštvo izvornih i neobjavljenih dokumenata, pokušavajući rekonstruirati tijek tih nesretnih zbivanja. Javnost je, primjerice, u seriji članaka u tjedniku Nacionalu, u kolovozu i rujnu 1997. godine, uspjela »dobiti na vid« Izvješće ministru obrane koje je 18. prosinca 1991. godine uputila Glavna inspekcija obrane RH. No, Hodalj je iščitao i Izvješće o organizaciji prijelaza Kupe Zapovjedništva 36. inženjersko-pontonirske bojne, Ratni dnevnik 102. brigade, brojna dnevna izvješća svih postrojbi koje su

sudjelovale u operaciji te se, u tome kontekstu, njegovi zaključci mogu smatrati vrlo relevantnim za tumačenje katastrofe.

Glavni su uzroci propasti operacije »Vihor« i tragedije 102. brigade, po Hodaljevim riječima, u vrlo teškim objektivnim i subjektivnim uvjetima koji su u vrijeme pripreme i provedbe te akcije vladali na gotovo svim ratištima

u Hrvatskoj, nepripremljenosti zapovjedništva i postrojbi za pripremu i provedbu složene operacije forsiranja rijeke iz pokreta, »nedostatku temeljnih i posebno vojnostručnih znanja za pripremu ovakve operacije i drugim, pogrešnoj procjeni nekih ključnih elemenata ove operacije, posebno borbenne spremnosti 102. brigade da izvede ovakvu operaciju, neodgovornosti vi-

ših razina zapovijedanja i nedisciplinirani«. Pritom, Hodalj u svome opsežnom radu ne spominje nijedno ime u tadašnjem zapovjednom lancu. U poglavlju naslovljenom »Završna razmatranja«, Vlado Hodalj pojašnjava da »najveći doprinos budućnosti Oružanica su došli na polusmrznutu Kupu i vrednovanju veličine Domovinskog rata neće biti u traženju krivaca za

ovaj i sve ostale Vihore koji su prohu-ljali i ostavili štete, već u objektivnoj spoznaji stvarnih uzroka koji do toga dovode, te u stvaranju uvjeta da se takve stvari u budućnosti više ne ponavljaju«. Hodalj valjda zato i ne spominje imena...

Na kraju, zarad pripadnika 102. brigade, koje se na nepravedan i podcjenjivački način nazvalo »zagrebačkim šminkerima« i koji su, navodno, pobjegli, umjesto da se nastave boriti, potrebno je objaviti rezultate službene istrage o tome događaju i, makar 10 godina poslije, pružiti zadovoljstvenu ljudima koje se nepravdom optužilo.

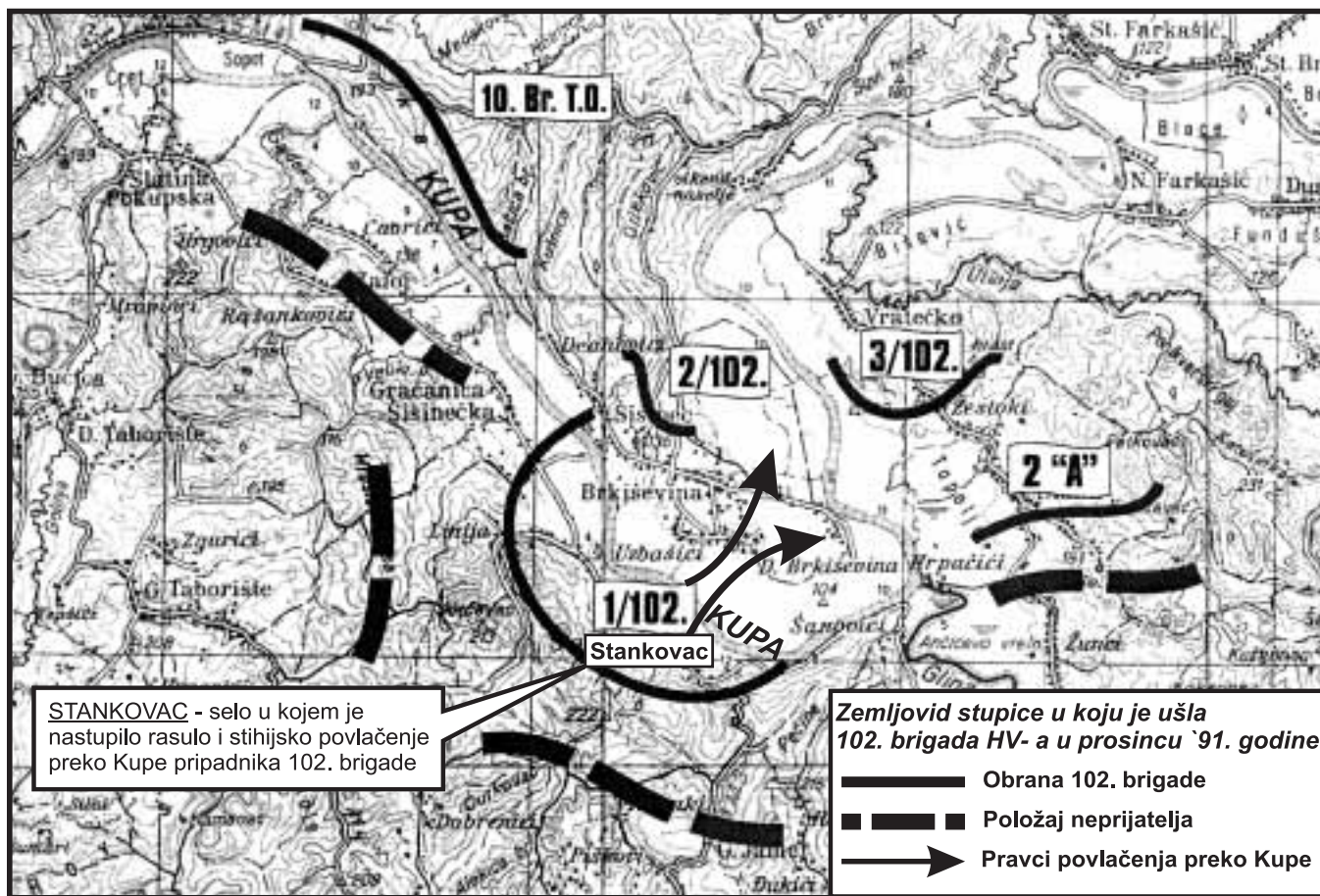
»Teško je vjerovati da su dvadeset-godišnji, neobučeni, nesprenni i slabo vodeni zagrebački mladići, gotovo dječaci, mogli u danoj situaciji bolje reagirati«, piše Vlado Hodalj i zaključuje: »Zar nije dovoljno što su gladni i promrzli u jutro 12. prosinca 1991. godine prešli Kupu i uputili se u nepoznato, ne znajući ni zašto ni dokle? Zar su u rano maglovito jutro 13. prosinca, zasuti stotinama projektila, mogli prepoznati koji su od njih topnički, a koji minobacački, i zar bi im to saznanje moglo pomoći? Što su trebali učiniti kad su došli na polusmrznutu Kupu i vidjeli da nema čamaca za prijevoz? Preostalo im je da se ukopaju za »od-sudnu kružnu obranu« ili da skoče u hladnu rijeku. A što su konačno mogli učiniti kad su se dokopali kakve takve sigurnosti na drugoj obali, a gdje ih opet nitko nije čekao, nego krenuti u Zagreb?«

Na kraju, ali ne i najmanje važno, hoće li se i službeno predložiti podaci o stvarnom broju mrtvih i ranjenih u »Vihoru«? Dok se u Izvješću ministru obrane o neuspjeloj akciji »Vihor« spominje četvero poginulih, 19 ranjenih i 17 nestalih, Hodalj iznosi podatak o 17 poginulih i 19 ranjenih. General zbora Martin Špegelj, koji je u vrijeme akcije »Vihor« obnašao

gučnost sukobljavanja Predsjednika i Vlade, jer su, kaže, u predizbornim programima zastupali ista stajališta o budućem predsjedničkom sustavu.

Razlike u stajalištima i idejama o promjenama Ustava, odnosno ovlasti predsjednika države više su nego očite, no, istodobno ta tema još nije službeno otvorena. Kako je najavljeno, rasprave i konzultacije o promjenama Ustava počet će nakon završetka konstituiranja vlasti, odnosno prisega novog Predsjednika.

Rasprave u kojima će, osim političara, sudjelovati i stručnjaci, a vodit će se računa i o volji građana, za nekih bi od šest do osam mjeseci trebale rezultirati, nadaju se u vladajućoj koaliciji, konsenzusom i promijenjenim Ustavom, koji se potom neće tako brzo mijenjati.

U Domovinskom je ratu bilo sjajnih, pobjedničkih akcija hrvatskih vojnika, ali i tragičnih događaja kao što je akcija »Vihor« na rijeci Kupi